

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

**Факультет/інститут
Навчально науковий інститут мистецтв**

Кафедра дизайну і теорії мистецтва

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Український орнамент

Рівень вищої освіти – ___ третій (освітньо-науковий)_____
(перший (бакалаврський); другий (магістерський); третій (освітньо-науковий))

Освітня програма образотворче мистецтв, декоративне мистецтво, реставрація
(доктор філософії)

Спеціалізація образотворче мистецтво, декоративне
мистецтво, реставрація

Спеціальність 023 образотворче мистецтво, декоративне
мистецтво, реставрація

Галузь знань 02 Культура і мистецтво

**Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №1 від “26” серпня 2024 р.**

м. Івано-Франківськ – 2024 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Український орнамент
Викладач (-і)	Семчук Леся Ярославівна
Контактний телефон викладача	098 577 87 95
E-mail викладача	lesia.semchuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Стаціонар, заочна
Обсяг дисципліни	90
Посилання на сайт дистанційного навчання	
Консультації	консультації до самостійної роботи проводяться на практичних заняттях; до виконання практичних завдань – в тому числі онлайн (месенджер, вайбер, електронна пошта), у межах робочого часу викладача.
2. Анотація до курсу	
<p>ОК «Український орнамент» належить до циклу дисциплін вільного вибору аспіранта.</p> <p>Навчальний курс передбачає формування теоретичних знань з історії українського орнаменту, його особливостей у різних видах мистецтва, а також типології, стилістики, іконографії й семантики орнаментальних мотивів, структур та їх використання у сучасному мистецтві.</p> <p>Здобувачам пропонуються методичні рекомендації щодо виконання конкретних видів індивідуальних наукових робіт (тези на конференцію, стаття відповідно до індивідуальної теми дослідження), навчально-дослідних (аналіз іконографічних ознак в орнаментиці різних видів декоративного мистецтва зі збірки музею чи галереї) та науково-популярних робіт (характеристика стилістики орнаментальних структур за регіональними ознаками). Практичні завдання (тематика, вид завдання) обговорюються викладачем зі здобувачами індивідуально по кожній темі курсу на початку семестру.</p> <p>Курс поглибить вміння аспірантів обирати методи дослідження у відповідності до певної тематики наукової роботи, а також практичні навички написання різної форми статей, праці з науковими джерелами тощо.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Ознайомлення аспірантів із теоретичними, історичними, сучасними аспектами розуміння та сприймання орнаментики в українському мистецтві, формування цілісного уявлення про особливості різних варіантів композиційного устрою, визначення місця і ролі різних типів орнаменту у національній та світовій культурно-мистецькій спадщині.</p> <p>Метою та завданням практичної частини курсу є інтенсивний практикум, що дозволяє засвоїти аспірантам основні теоретичні положення, знання у практичних ситуаціях; збирати та аналізувати інформацію для обґрунтування мистецтвознавчих та культурологічних досліджень українського орнаменту, застосовуючи фахову термінологію; створювати стратегії наукових досліджень.</p>	
4. Результати навчання (компетентності)	
<p>За ОП аспіранти мають удосконалити на ОК такі загальні компетентності:</p> <p>ЗК-1. Здатність до пошуку, оброблення, компетентного відбору інформації з різних джерел для професійної діяльності та власного наукового дослідження</p> <p>ЗК-2. Здатність до критичного та абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК-3. Здатність проведення власного наукового досліджень на відповідному фаховому рівні та усвідомлення його актуальності для національного та світового мистецтва.</p> <p>ЗК-5. Здатність написання українською та іноземною мовами власних наукових публікацій різного змісту та обсягу.</p> <p>ЗК-6. Здатність дотримуватися кодексів професійної етики та виявляти ініціативу в науково-організаційній діяльності.</p>	

Фахові компетентності:

ФК-1. Здатність виконувати оригінальні дослідження на основі ґрунтовного розуміння історії й теорії образотворчого, декоративного мистецтва та збирати необхідну інформацію.

ФК-2. Володіти методологією проведення наукових досліджень у сфері образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва та методами атрибуції, експертизи, класифікації мистецьких об'єктів і пам'яток культури.

ФК-3. Здатність систематизувати, критично оцінювати і використовувати отриману інформацію у сферах культури і мистецтва та формулювати обґрунтовані висновки, відповідні до поставленої мети та завдань

ФК-4. Вміння писати наукові статті, анотації.

ФК-7. Здатність до наукового спілкування та ведення наукової дискусії, аргументування власних думок.

ФК-8. Здатність викладати фахові дисципліни у закладах вищої освіти, проектувати освітні програми та розробляти методи викладання мистецьких дисциплін для різних аудиторій в поза академічній аудиторії.

Що на практиці буде втілено у такій формі результатів навчання:

ПРН - 2. Глибокі знання принципів логіки, основних мистецтвознавчих понять, вміння застосовувати фахову мистецтвознавчу термінологію (*розуміти особливості використання специфічних термінів щодо символіки, історіографії, типології, номінації українського орнаменту*); *розуміти і правильно визначити основні етапи, терміни виконання та складові наукових досліджень; аналітично провести дослідження об'єктів та предметів для індивідуальних наукових досліджень з курсу*).

ПРН - 3. Вміння використовувати філософські та загальнонаукові методи дослідження (*вміння правильно у аспекті методології досліджень вибудовувати поетапність роботи, застосовувати відповідні методи і способи для аналізу, синтезу, узагальнення інформації щодо різних характеристик орнаменту*).

ПРН - 5. Вміння аналізувати, систематизувати, критично оцінювати доробок попередніх учених (*вміння узагальнювати та аналізувати інформацію про орнаментальні мотиви на об'єктах індивідуальних завдань, вміти знайти основні наукові дослідження з українського орнаменту для дослідження його символіки, типів та іконографії з різних етнографічних регіонів; здатність індивідуально продумувати інформаційне та візуальне наповнення статті за завданням з курсу*);).

ПРН -6. Вміння рецензувати, коментувати, цитувати наукову літературу, в тому числі іноземною мовою (*вміння знаходити, подавати інформацію про різноманітну символіку, здатність індивідуально продумувати інформаційне та візуальне наповнення різних варіантів статей, повідомлень, анотацій, тез, презентацій; вміти самостійно оформляти та готувати до друку різні варіанти статей, анотацій*).

ПРН -7. Здатність будувати логічну структуру наукового дослідження, застосовувати відповідні методи для його виконання.

ПРН -10. Вміння створювати презентації та використовувати різноманітне технічне обладнання для популяризації власних наукових досліджень серед наукової спільноти та зацікавленого кола.

ПРН -11. Вміння вільно презентувати результати досліджень, обговорювати, вести наукову дискусію з фахівцями й нефахівцями про наукові та прикладні проблеми образотворчого, декоративного мистецтва, реставрації державною та іноземною мовами (*вміти використати написати тези, анотації до індивідуального завдання з курсу при підготовці презентації; вміти адекватно ілюструвати усні доповіді; грамотно і доцільно застосовувати у виконанні наукових проектів засоби комп'ютерного програмного забезпечення*).

ПРН - 14. Дотримання принципів академічної доброчесності, правових основ дослідницьких робіт, законодавства України в галузі культури, мистецтва та охорони пам'яток (*розуміти, що знайдена та запозичена інформація, візуальні джерела є чисюь інтелектуальною власністю й вимагають обов'язкового посилання на першоджерело*).

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	20
семінарські заняття / практичні / лабораторні	10
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
3	023 образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація	2	вибірковий

Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдан ня, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Історія розвитку українського орнаменту	Лекція (4 год.)	№ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 13, 14, 24, 27	Завд. №1 12 год.	10	1-3-й тиждень навчання
	Семінар (2 год.)			10	
	Сам. роб. (10 год.)			10	
Тема 2. Типологія орнаменту	Лекція (2 год.)	№ 1, 5, 8, 12, 13, 22	Завд. №2 12 год.	10	4-6-й тиждень навчання
	Семінар (2 год.)			10	
	Сам. роб. (10 год.)			10	
Тема 3. Іконографічні ознаки та регіональні особливості народної орнаментики	Лекція (6 год.)	№ 8, 9, 13, 19,34	Завд. №3 16 год.	10	7-11-й тиждень навчання
	Семінар (2 год.)			10	
	Сам. роб. (14 год.)			10	
Тема 4. Семантика орнаментальних мотивів, символіка їх кольору	Лекція (4 год.)	№ 3, 4, 8, 9, 12, 15, 18, 19, 31	Завд. №4 14 год.	10	12-16-й тиждень навчання
	Семінар (2 год.)			10	
	Сам. роб. (12 год.)			10	
Тема 5. Структурні особливості орнаментики у різних видах мистецтва	Лекція (4 год.)	№ 1, 8, 12, 16, 17, 30, 31	Завд. №5 16 год.	10	17-19-й тиждень навчання
	Семінар (2 год.)			10	
	Сам. роб. (14 год.)			10	

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	Шкала оцінювання: національна та ECTS			
	Су ма балів за всі види навчальної дія льності	цінка CTS	Оцінка за національною шкалою	
			для екзамену, курсowego проекту (роботи) практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано	
80 – 89	B	добре		
70 – 79	C			
60 – 69	D	задовільно		
50 – 59	E			
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з повторного складання	
-25	0	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з повторним вивченням	

Підсумковий контроль (екзамен - 100 балів максимум) складається з балів: отриманих на семінарських заняттях та за практичні завдання (самостійні), виконані в повному обсязі. За умови відсутності аспіранта на деяких семінарських заняттях, усі питання повинні бути ним усно відпрацьовані й оцінені викладачем.

Основними способами контролю на семінарських заняттях є індивідуальне та фронтальне опитування, тестові завдання, обговорення у групі проблемних питань, аналіз ситуативних завдань. Кожен семінар має окремий блок різних варіантів контрольних робіт, що оцінюється 10

	<p>балами.</p> <p>Аспіранти на кожну тему мають індивідуальне науково-дослідне завдання (по 10 балів за кожне). За невчасно здані завдання (відповідно до графіку) знімається по 4 бали з кожного.</p>
<p>Вимоги до письмової роботи</p>	<p>Самостійні завдання науково-дослідницького спрямування курсу розробляються викладачем на початку семестру для кожного аспіранта індивідуально з урахування тематики його дослідницьких уподобань та теми дисертації.</p> <p>Загальні критерії оцінок письмових завдань:</p> <p>“відмінно” – здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичними положеннями і термінологією; повно, логічно і послідовно розкриває зміст поставленого завдання відповідно до тематики та рівня складності державною та іноземними мовами; правильно застосовує одержані теоретичні знання для письмового викладу матеріалу; демонструє вміння робити узагальнення і висновки, використовуючи зібрану джерельну базу;</p> <p>“добре” – здобувач вищої освіти достатньо володіє понятійним апаратом; демонструє вміння комплексно вирішувати поставлене письмове завдання; загалом правильно розкриває основний зміст теми науково-дослідницького завдання; уміє логічно, послідовно, висловити власну думку щодо об’єкту досліджуваного візуального мистецтва, робити висновки та узагальнення; у тексті допускає незначні неточності;</p> <p>“задовільно” – здобувач вищої освіти частково володіє ключовими поняттями та термінами; зміст окремих питань індивідуального завдання викладає частково, непослідовно; під час розкриття окремих теоретичних положень письмового завдання серйозні помилки, неточності;</p> <p>“незадовільно” – здобувач вищої освіти не може розкрити зміст основних понять тематики індивідуального завдання; не вміє логічно обґрунтувати теоретичні положення теми; допускає принципові помилки при викладі тексту завдання.</p>
<p>Семінарські заняття</p>	<p>Загальні критерії оцінок форм контролю семінарських с:</p> <p>“відмінно” – здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичними положеннями і термінологією; повно, логічно і послідовно розкриває зміст питання; творчо підходить до вирішення поставлених завдань; правильно застосовує одержані теоретичні знання для розв’язання практичних завдань; демонструє вміння робити узагальнення і висновки, використовуючи джерельну базу;</p> <p>“добре” – здобувач вищої освіти достатньо володіє понятійним апаратом; демонструє вміння комплексно вирішувати завдання; правильно розкриває основний зміст матеріалу; уміє логічно, послідовно, висловити власну думку, робити висновки та узагальнення; у відповіді допускає незначні неточності;</p> <p>“задовільно” – здобувач вищої освіти частково володіє ключовими поняттями та термінами; зміст окремих питань викладає частково, непослідовно; під час розкриття окремих теоретичних положень допускає серйозні помилки, неточності;</p> <p>“незадовільно” – здобувач вищої освіти не може розкрити зміст основних понять; не вміє логічно обґрунтувати теоретичні положення; допускає принципові помилки при виконанні більшості завдань, передбачених програмою</p>
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Наявність успішно виконаних індивідуальних науково-дослідницьких робіт з курсу.</p>
<p>7. Політика курсу</p>	
<p>Під час навчання аспірантам створюється атмосфера та умови максимально подібні до реальної науково-дослідницької праці. Не допускається використання чужої</p>	

інтелектуальної власності, відслідковується викладачем плагіат. На цьому курсі політика академічної доброчесності є принципово важливою. Будь яка робота, яка виконана не вами, але ви видаєте її за власну вважатиметься крадіжкою, розглядатиметься академічною комісією і може мати негативні наслідки для вашого подальшого навчання

ПНУ розділяє фундаментальні цінності академічної доброчесності: Чесність, Довіра, Справедливість, Повага та Відповідальність. Кожен учасник освітнього процесу в університеті несе персональну відповідальність за дотримання академічної доброчесності.

Допускаються пропуски з поважних причин.

8. Рекомендована література

Основна

1. Павлуцький Г. Г. Історія українського орнаменту. Київ, 1927.
2. Овсійчук В. Українське малярство Х – ХУІІІ століть. Проблеми кольору. Львів, 1996. 478 с.: іл.
3. Крвавич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.О. Українське мистецтво: Навч. посібн.: У 3 ч. /Передмова проф. В.Скотного. – Ч.І. Львів: Світ, 2003. 256 с. + 16 вкл. Іл.
4. Крвавич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.О. Українське мистецтво: Навч. посібн.: У 3 ч. /Передмова проф. С.Павлюка. – Ч.2. Львів: Світ, 2004. 268 с. + 80 вкл. Іл.
5. Біляшівський М. Ф. Українське народне мистецтво / [передм. М.Р.Селівачов; переклад О.О.Старова; упоряд. О.О.Савчук]. 2-ге вид. Харків: Видавець Олександр Савчук, 2022. 168 с.: [229 іл.]
6. Українські символи / За ред. М. К. Дмитренка. К.: Народознавство, 1994. 140 с
7. Селівачов М. Р. Українська народна орнаментика ХІХ-ХХ ст. (іконографія, номінація, стилістика, типологія). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства. Київ, 1996.
8. Селівачов М. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія). Київ, 2005. 400 с.
9. Станкевич М. Візерунок чи орнамент? (термінологічний, онтологічний погляди, і не тільки). *Автентичність мистецтва*. Львів, 2004. С. 155–170.
10. Станкевич М. Естетична концепція народного мистецтва. *Автентичність мистецтва*. Львів, 2006. С. 9–24.
11. Білецький П.Д. Українське мистецтво другої половини ХVІІ – ХVІІІ століть. Київ, 1981. 159 с.
12. Запаско Я. П. та ін. Декоративно-ужиткове мистецтво. Словник. Т.2. Львів: Афіша, 2000, 400 с., 279 іл.
13. Найдено О. С. Народне мистецтво. *Енциклопедія Сучасної України*: електронна версія [онлайн] / гол. редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=71206 (дата звернення: 21.11.2021)
14. Антонич Б.-І. Національне мистецтво. *Мислене древо*. URL: [Богдан-Ігор Антонич - Національне мистецтво \(myslenedrevo.com.ua\)](http://Bogdan-Igor-Antonich-Natsionalne-mystecтво(myslenedrevo.com.ua)) (дата звернення: 20.12.2021).
15. Семчук Л. Монохромний базовий «розвід» вишивок як форма збереження традиційної орнаментики. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Панпюк, А. Душний, І. Зимомря]. – Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. – Вип. 45. Том 2. – С. 38–43.
16. Семчук Л. Я. Варіанти трансформації орнаментальних елементів у вишивці / Л. Я. Семчук // Матеріально-художня культура : проблеми теорії та практики // Збірник статей Всеукраїнської науково-практичної конференції за підсумками роботи у 2010-2011 н.р., 19-20 травня 2011 р., ХДАДМ. – Харків, 2011.– С. 129–132.
17. Семчук Л. Я. Орнаментально-технологічний потенціал швів у народній вишивці. *Народознавчі Зошити*. Двомісячник ІН НАНУ. Львів, 2004. № 55–56. С.123–127.
18. Станкевич М. Семіотика та семантика візуальної мови народного мистецтва / М. Станкевич

- // Мистецтвознавство: Зб. наук. пр. Львів, 2007. Ч. 2. С. 9-20.
19. Тімохов О. В. Художній символ в буденній свідомості: автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.03 / О. В. Тімохов. К., 2006. 19 с.
  20. Зозуля Н. Вироби народних митців Поділля. // Народна творчість та етнографія. – 2002. № 1-2. С. 117-118.
  21. Декоративне мистецтво в Україні кінця ХХ - початку ХХІ століття: проблеми збереження національної своєрідності в умовах глобалізації [Колективна монографія] / НАНУ ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського ; голов. ред. Г. Скрипник. Київ : вид-во ІМФЕ, 2019.
  22. Чегусова З. Професійне декоративне мистецтво України доби глобалізації. Київ 2024.
  23. Гургула І. В. Народне мистецтво Західних областей України. Київ: Мистецтво, 1966, 77 с.
  24. Клуinna Я. Клубний Г. Альбом українських узорів (гладь, вирізування, мережка). Київ, 1915.
  25. Ткачук Т., Кочкін І. Світогляд трипільських племен Галичини, Поділля і Буковини (етапи В-II – початок С-II). // Українознавчі студії. – 1999, № 1. – 212-237.
  26. Буджан А. Ф. Художні вироби з бісеру / А. Ф. Буджан // НТЕ. 1976. № 1. С. 80–85.
  27. Захарчук-Чугай Р. В. Українська народна вишивка: західні області УРСР. Київ, 1988. 190 с.
  28. Вовк Ф. К. Студії з української етнографії та антропології. Київ: Мистецтво, 1995. 335 с.
  29. Kopernicki I. O góralach ruskich w Galicji. Krakow: Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1889. 34 s.

Додаткова

30. Станкевич М. Українське художнє дерево ХVІ-ХХст. – Львів, 2002.
31. Станкевич М. Є. Українські витинанки. – К.: Наукова думка, 1986.
32. Семчук Л. Я. Орнаментально-структурні особливості вишивок карпатського регіону в контексті дизайну одягу. Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. В. 37. 2018. С. 16—22.
33. Семчук Л. Я. Вплив кольору на формування орнаментальних структур вишивок. // *Society and science. Problems and prospects. Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference. London, England. 2022. С. 64–66.*
34. Булгакова-Ситник Л. Подільська народна вишивка: етногр. аспект. Львів, 2005. 328 с.
35. Свйонтек І. Вишивки Гуцульщини. Мистецтво геометричного орнаменту та колориту. Івано-Франківськ, 2008. 288 с.
36. Сологуб-Коцан Т. Я. Орнаментальні мотиви гуцульської народної вишивки Закарпаття (Великобичківський осередок) кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. *Русин.* 2010, № 3 (21). С. 105–125. URL: http://journals.tsu.ru/rusin/&journal_page=archive&id=1101&article_id=20824 (дата звернення: 4.12.2021).
37. Сявавко Є. І. Сімейна обрядовість // Гуцульщина. Історико-етнографічне дослідження. – К.: Наукова думка, 1987. – С. 302-319.
38. Горинь Г. Й. Художня обробка шкіри // Гуцульщина. Історико-етнографічне дослідження. – К.: Наукова думка, 1987. – С. 417-422.
39. Сахро М. П. Прикраси з бісеру // Гуцульщина. Історико-етнографічне дослідження. – К.: Наукова думка, 1987. – С. 440-442.
40. Никорак О. І. Художнє ткацтво // Гуцульщина. Історико-етнографічне дослідження. – К.: Наукова думка, 1987. – С. 364-379.
41. Никорак О. І. Українська народна тканина. – Львів, 2004. – 583 с., іл.

Викладач Леся Семчук,
доцент кафедри дизайну і теорії мистецтва